

HELSINGIN HOVIOIKEUS

Salmisaarenranta 7 I, PL 132

00181 Helsinki

Puhelin: 02956 40500

Telefax: 02956 40512 (kirjaamo)

Sähköpostiosoite: helsinki.ho@oikeus.fi

17.6.2015

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa rikosuhrityöryhmän mietinnöstä. Hovioikeus toimittaa oikeusministeriölle lausunnon asemesta oheisen muistion.

Mikko Könkkölä

presidentti

17.6.2015

Tuomo Antila, hovioikeudenneuvos
Jukka Loiva, viskaali
Juho Heiskala, viskaali

Oikeusministeriölle

Muistio rikosuhriyöryhmän mietinnöstä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 30/2015).

Työryhmän mietintö sisältää ehdotuksen säännöksiksi, jotka ovat tarpeen rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/29/EU (jäljempänä direktiivi) täytäntöön panemiseksi. Jäljempänä otetaan kantaa työryhmän ehdotukseen lähinnä niiltä osin kuin ehdotetuilla säännöksillä on vaikutusta yleisten tuomioistuinten toimintaan.

Esitutkintalaki

Esitutkintalain (ETL) 4 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 19 §, jonka 1 momentin mukaan kun tutkittavana on henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuva rikos tai seksuaalirikos ja se on rikoksen vakavuus huomioon ottaen perusteltua, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain 19 luvun 4 §:ssä ja tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 9 kohdassa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Ehdotetusta säännöksestä voi sen sanamuodon perusteella saada helposti käsityksen, että asianomistajalla on aina oikeus saada momentissa tarkoitettu ilmoitus. Muutettavaksi ehdotetun vankeuslain 19 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan ilmoitus vangin vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta olisi kuitenkin tehtävä vain, jos se on rikoksen vakavuus huomioon ottaen perusteltua. Lisäksi ilmoituksen tekeminen edellyttäisi, että siitä ei arvioida aiheutuvan vaaraa vangin hengelle tai terveydelle. Tämä tarkoittanee sitä, että Rikosseuraamuslaitos harkitsee tapauskohtaisesti, ilmoitetaanko asianomistajalle vangin vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta.

Mainitussa ETL:n säännöksessä tai muulla tavalla tulisi kiinnittää huomiota siihen, että esitutkintaviranomaisen tulisi ilmoittaa asianomistajalle myös siitä, ettei hän välttämättä saa pyytämäänsä tietoa. Tämä on tärkeää myös sen vuoksi, ettei Rikosseuraamuslaitos välttämättä voi esimerkiksi vangin turvallisuuden takaamiseksi ilmoittaa asianomistajalle, ettei hänelle kerrota vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

On tärkeätä, että uusia säännöksiä valmisteltaessa ja niiden täytäntöönpanoon valmistauduttaessa luodaan selkeä järjestelmä, jossa tieto asianomistajan esittämästä pyynnöstä luotettavasti välittyy rikosprosessin eri vaiheissa aina Rikosseuraamuslaitokselle saakka. Työryhmän ehdotuksesta ei käy riittävän selvästi ilmi, millä tavoin tästä on konkreettisesti tarkoitus huolehtia.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 5 luvun 15 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan asianomistajalle on ilmoitettava istunnon ajasta ja paikasta, jos asianomistaja on sitä pyytänyt. Saman pykälän 1 momentin 3 kohdassa on jo nykyisin säännös, jonka mukaan asianomistaja on tietyin edellytyksin kutsuttava pääkäsittelyyn. Asianomistajalle lähetettävä kutsu pääkäsittelyyn luonnollisesti korvaa uudessa 4 momentissa tarkoitettua ilmoituksen. Säännösten keskinäinen suhde olisi selvempi, jos 4 momentin sanamuoto olisi seuraava:

Asianomistajalle, jota ei 1 momentin 3 kohdan nojalla kutsuta pääkäsittelyyn, on ilmoitettava - -

Edellä mainitusta syystä myös ehdotetun ROL 6 a luvun 3 §:n 1 momentin sanamuotoa olisi perusteltua tarkistaa seuraavasti:

- - käännös tuomiosta häntä koskevilta osin sekä kutsusta pääkäsittelyyn taikka istunnon aikaa tai paikkaa koskevasta ilmoituksesta. - -

Ehdotetun ETL 4 luvun 18 §:n 9 kohdan mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle oikeudesta saada tieto asian käsittelystä, tuomioistuinkäsittelyn ajasta ja paikasta sekä rikosasiassa annetusta tuomiosta. Työryhmän ehdotuksen perusteella jää epäselväksi jää, mille viranomaiselle asianomistajan on ajateltu ilmoittavan siitä, että hän haluaa saada tiedon istunnon ajasta ja paikasta. Epäselväksi jää myös se, mistä tuomioistuin saa tiedon asiasta, jos asianomistaja on tehnyt ilmoituksen esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle. Tältäkin osin on tarpeen kehittää selkeä ja luotettava järjestelmä hyvissä ajoin ennen ehdotettujen säännösten voimaantuloa.

Vankeuslaki

Ehdotettu vankeuslain 19 luvun 4 § 1 momentti koskee ilmoitusta, joka on tehtävä henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneesta rikoksesta tai seksuaalirikoksesta tuomitun vangin vapauttamisesta tai vankilasta poistumisesta.

Säännöksestä ei ilmene, mille viranomaiselle ilmoituksen tekeminen kuuluisi. Perusteluista ilmenee työryhmän tarkoittaneen, että velvollisuus ilmoituksen tekemiseen olisi Rikosseuraamuslaitoksella. Muun muassa vastuukysymysten vuoksi on tärkeitä, että säännöksestä ilmenee, minkä viranomaisen tehtävänä ilmoituksen tekeminen on.

Direktiivin 6 artiklan mukaan pykälässä tarkoitettu ilmoitus on tehtävä myös tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta. Työryhmän ehdottaman ETL 4 luvun 19 §:n 1 momentin sisällöstä ja mietinnön perusteluista on pääteltävissä, että työryhmä on katsonut tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 9 kohdan säännöksestä johtuvan, että ilmoitus tulisi tehdä myös tutkintavangin vapauttamisesta. Mainittu tutkintavankeuslain säännös sisältää kuitenkin vain yleisen viittauksen siihen, mitä vankeuslain 19 luvussa säädetään muun muassa ilmoituksista. Vankeuslakiin ehdotettu ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös kuitenkin sanamuotonsa mukaan koskee vain rikoksesta tuomittuja. Epäselvää on, voidaanko säännöksessä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 9 kohdassa olevan viittaussäännöksen perusteella tulkinnallisesti laajentaa koskemaan tutkintavankeja. Pelkän viittaussäännöksen perusteella uhkaisi jäädä epäselväksi myös se, minkä viranomaisen tulisi tehdä ilmoitus tutkintavangin vapauttamisesta. Ehdotettua sääntelyä olisi jatkovalmistelussa aiheellista selventää myös tältä osin.